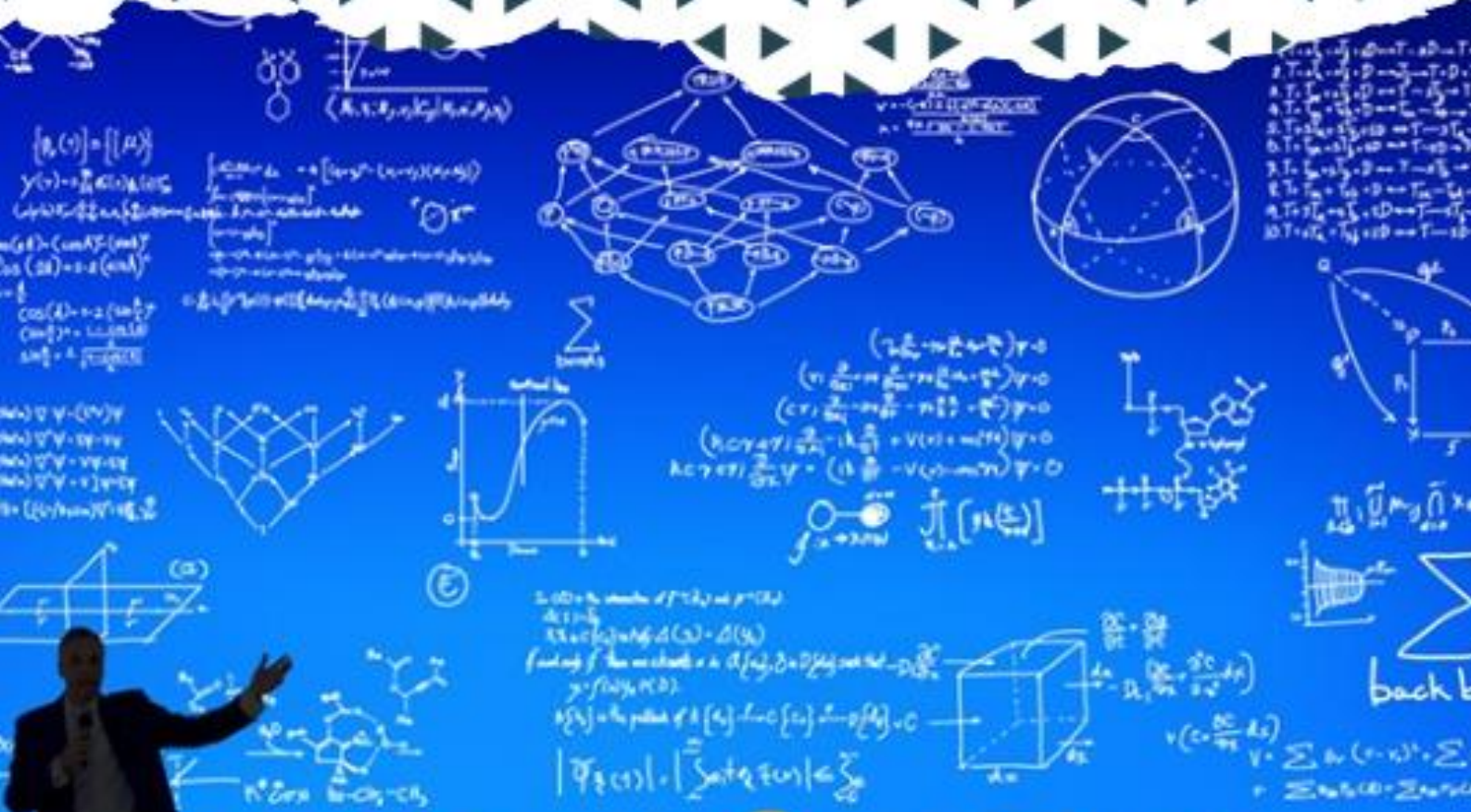

INNOVATIVE WORLD
Ilmiy tadqiqotlar markazi

ZAMONAVIY ILM-FAN VA TA'LIM: MUAMMO VA YECHIMLAR ILMIY-AMALIY KONFERENSIYA

Google Scholar zenodo OpenAIRE

+998335668868

<https://innoworld.net>

2026

«INNOVATIVE WORLD» ILMIY TADQIQOTLARNI QO'LLAB-
QUVVATLASH MARKAZI

«ZAMONAVIY ILM-FAN VA TADQIQOTLAR: MUAMMO VA
YECHIMLAR» NOMLI 2026-YIL № 5-SONLI ILMIY,
MASOFAVIY, ONLAYN KONFERENSIYASI

ILMIY-ONLAYN KONFERENSIYA TO'PLAMI
СБОРНИК НАУЧНЫХ-ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИЙ
SCIENTIFIC-ONLINE CONFERENCE COLLECTION

Google Scholar

ResearchGate

zenodo

ADVANCED SCIENCE INDEX

Directory of Research Journals Indexing

www.innoworld.net
O'ZBEKISTON-2026

MEHNAT BOZORI RIVOJLANISH JARAYONLARINI EKONOMETRIK MODELLASHTIRISH

Toshpulatov Bobur Rasul o'g'li

Termiz Davlat Pedagogika instituti o'qituvchisi.

Abdurayemova Farangiz

Boborahmatova Dilrabo

Termiz Davlat Pedagogika instituti talabalari

Annotatsiya

Mazkur tadqiqotda Surxondaryo viloyatida mehnat bozori taraqqiyotining dinamik jarayonlari ekonometrik modellashtirish va prognozlash metodlari asosida o'rganildi. Tadqiqot davomida bandlik darajasi, ishsizlik ko'rsatkichlari, iqtisodiy faol aholi soni, investitsion faollik hamda sanoat va xizmat ko'rsatish tarmoqlarining mehnat bozoriga ta'siri statistik va ekonometrik usullar yordamida baholandi. Tahlil natijalari mehnat bozori rivojlanishi iqtisodiy o'sish, investitsiyalar hajmining ortishi va xizmatlar sektorining kengayishi bilan uzviy bog'liq ekanligini ko'rsatdi. Shuningdek, ekonometrik model natijalari hududiy bandlik siyosatini takomillashtirish va mehnat bozori ko'rsatkichlarini istiqbolda bashorat qilishda muhim amaliy ahamiyat kasb etishi asoslab berilgan.

Kalit so'zlar

mehnat bozori, aholi bandligi, ishsizlik darajasi, ekonometrik model, prognozlash, iqtisodiy rivojlanish, investitsiyalar, xizmatlar sektori, sanoat taraqqiyoti, statistik tahlil, iqtisodiy faol aholi.

Kirish

Bozor iqtisodiyoti sharoitida mehnat bozori iqtisodiy tizimning asosiy tarkibiy qismlaridan biri hisoblanadi. Mehnat bozori orqali ishchi kuchiga bo'lgan talab va taklif shakllanib, aholi bandligi, ish haqi, mehnat unumdorligi hamda iqtisodiy faollik darajasi namoyon bo'ladi. Shu sababli mehnat bozori rivojlanish tendensiyalarini chuqur tahlil qilish va kelgusidagi o'zgarishlarni oldindan baholash iqtisodiy siyosat samaradorligini oshirishda muhim o'rin tutadi.

So'nggi yillarda O'zbekistonda aholi bandligini ta'minlash, yangi ish o'rinlari yaratish hamda mehnat bozori infratuzilmasini rivojlantirish bo'yicha keng ko'lamli iqtisodiy islohotlar amalga oshirilmoqda. Ayniqsa, hududiy iqtisodiyotni rivojlantirish, investitsion muhitni yaxshilash va tadbirkorlik faoliyatini qo'llab-quvvatlash orqali mehnat resurslaridan samarali foydalanishga katta e'tibor qaratilmoqda.

Surxondaryo viloyati mehnat resurslari salohiyati yuqori bo'lgan hududlardan biri hisoblanadi. Viloyatda aholi sonining o'sib borishi, urbanizatsiya jarayonlarining jadallashuvi va iqtisodiyot tarmoqlarining rivojlanishi mehnat bozoriga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Ayniqsa, qishloq xo'jaligi, sanoat va xizmat ko'rsatish sohalarida yangi ish o'rinlarining yaratilishi bandlik darajasining ortishiga xizmat qilmoqda.

Shu bilan birga, hudud mehnat bozorida ayrim muammolar ham saqlanib qolmoqda. Jumladan:

- ishchi kuchi malakasining iqtisodiyot ehtiyojlariga mos kelmasligi;
- yashirin ishsizlik;
- tashqi mehnat migratsiyasi;
- malakali mutaxassislar yetishmovchiligi;
- qishloq hududlarida ish o'rinlarining cheklanganligi.

Mazkur muammolarni bartaraf etish uchun mehnat bozori ko'rsatkichlarini statistik hamda ekonometrik usullar yordamida o'rganish va istiqboldagi tendensiyalarni prognozlash muhim ilmiy-amaliy ahamiyatga ega.

Adabiyotlar sharhi

Surxondaryo viloyatining iqtisodiy va statistik rivojlanish ko'rsatkichlari qator olimlarning ilmiy izlanishlarida o'z aksini topgan. Jumladan, hududdagi qurilish korxonalarining iqtisodiy-statistik tahlili Q.T. Ibragimov tadqiqotlarida o'rganilgan [1]. Qurilish materiallari ishlab chiqarishining rivojlanish tendensiyalari B.E. To'rayev ilmiy ishlarida yoritilgan [2]. Meva-sabzavot ishlab chiqarish samaradorligi O.A. Jo'raev tomonidan statistik jihatdan tadqiq etilgan [3]. Surxondaryo viloyatining yalpi hududiy mahsulot ko'rsatkichlari esa Ismoilov D.I. tadqiqotlarida tahlil qilingan [4]. Ushbu tadqiqotlarda iqtisodiyotning alohida yo'nalishlari statistik jihatdan o'rganilgan bo'lsa, mazkur maqolada mehnat bozori rivojlanishining ekonometrik tahlili va prognozlash masalalari kompleks tarzda yoritiladi.

Tadqiqot metodologiyasi

Mazkur tadqiqotni amalga oshirishda kuzatish, statistik tahlil, taqqoslash va ekonometrik modellashtirish usullaridan foydalanildi. Tadqiqot jarayonida ko'p omilli regressiya modeli asosida mehnat bozori ko'rsatkichlariga ta'sir qiluvchi iqtisodiy omillar baholandi.

Model parametrlarini aniqlashda eng kichik kvadratlar usulidan foydalanildi. Model sifatini baholashda esa determinatsiya koeffitsienti (R^2), F-statistika, t-statistika va Durbin-Watson mezonini kabi ko'rsatkichlardan foydalanildi.

Tahlil va natijalar

Mehnat bozori iqtisodiy tizimning muhim tarkibiy elementi bo'lib, unda ishchi kuchiga bo'lgan talab va taklif shakllanadi. Ushbu tizim orqali iqtisodiy faol aholining ishlab chiqarish jarayonlariga jalb qilinishi va resurslarning samarali taqsimlanishi ta'minlanadi.

Nazariy yondashuvlarga ko'ra, klassik iqtisodiy nazariya mehnat bozorini o'z-o'zini tartibga soluvchi tizim sifatida izohlasa, keynsiy konsepsiya davlatning mehnat bozori jarayonlariga faol aralashuvi zarurligini ta'kidlaydi.

Surxondaryo viloyatida:

- yangi sanoat korxonalarini tashkil etilishi;
- xizmat ko'rsatish sohasining kengayishi;
- kichik biznes va tadbirkorlik rivojlanishi;
- infratuzilmaviy loyihalarning amalga oshirilishi;
- investitsiyalar hajmining ortishi

yangi ish o'rinlarining yaratilishiga va bandlik darajasining oshishiga xizmat qilmoqda.

Shu bilan birga:

- yoshlar bandligi;
- yashirin ishsizlik;
- mehnat migratsiyasi;
- malakali kadrlar tanqisligi

kabi muammolar ham mavjud bo'lib qolmoqda.

Ekonometrik modellashtirishning ahamiyati

Ekonometrik modellashtirish iqtisodiy ko'rsatkichlar o'rtasidagi bog'lanishlarni aniqlash hamda istiqboldagi o'zgarishlarni bashorat qilish imkonini beruvchi zamonaviy ilmiy usullardan biridir.

Mazkur usul yordamida:

- bandlikka ta'sir qiluvchi omillar aniqlanadi;
- ishsizlik dinamikasi baholanadi;
- iqtisodiy faollik o'zgarishlari tahlil qilinadi;
- kelgusidagi rivojlanish tendensiyalari prognoz qilinadi.

Tahlil natijalari iqtisodiy o'sish va bandlik o'rtasida kuchli ijobiy bog'liqlik mavjudligini ko'rsatdi. Investitsiyalar hajmining oshishi yangi ish o'rinlari yaratilishiga xizmat qilmoqda. Xizmat ko'rsatish sohasining rivojlanishi esa bandlik tarkibida sezilarli o'zgarishlarni yuzaga keltirmoqda.

Prognozlash natijalari

Ekonometrik prognozlash natijalariga ko'ra, Surxondaryo viloyatida mehnat bozori ko'rsatkichlari kelgusida ham ijobiy o'sish tendensiyasini saqlab qoladi.

Prognoz natijalari quyidagilarni ko'rsatmoqda:

- sanoat sohasida yangi ish o'rinlari soni ortadi;
- xizmat ko'rsatish sektorida bandlik kengayadi;
- iqtisodiy faol aholi ulushi oshadi;
- yoshlar bandligini ta'minlash imkoniyatlari kengayadi.

Biroq mehnat bozori barqarorligini ta'minlash uchun:

- malakali mutaxassislar tayyorlash;
- ta'lim tizimini mehnat bozori talablariga moslashtirish;
- innovatsion iqtisodiyotni rivojlantirish

zarur hisoblanadi.

Xulosa

Tadqiqot natijalari Surxondaryo viloyatida mehnat bozori rivojlanishi iqtisodiy o'sish jarayonlari bilan uzviy bog'liq ekanligini ko'rsatdi. Ayniqsa, sanoat ishlab chiqarishi, investitsiyalar hajmi va xizmat ko'rsatish sohasining rivojlanishi bandlik darajasining ortishiga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda.

Ekonometrik modellashtirish natijalari mehnat bozori ko'rsatkichlari va iqtisodiy omillar o'rtasida kuchli bog'lanish mavjudligini tasdiqladi. Tadqiqot natijalari hududiy bandlik siyosatini takomillashtirish, investitsion faoliyatni rivojlantirish hamda yangi ish o'rinlarini yaratish bo'yicha muhim ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqish imkonini beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI.

15. Ibragimov. Q. T. ECONOMIC-STATISTICAL ANALYSIS OF ACTIVE CONSTRUCTION ENTERPRISES IN SURKHANDARYA REGION Journal of Management Value & Ethics (A quarterly Publication of GMA) April special issue. 23 Vol. 13 No.02 SJIF 8.001&GIF 0.626 ISSN-2249-9512 Journal of Management Value & Ethics.
16. B.E. Turaev. Surxondaryo viloyati yalpi hududiy mahsuloti tarkibida qurilish ishlari ulushining korrelyatsion-regression tahlili. "Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar" ilmiy elektron jurnali. № 6, noyabr-dekabr, 2021-yil - 215-224-betlar.
17. O.A. Jo'raev. Meva – sabzavot ishlab chiqarish samaradorligini statistik tadqiq etish.
Xorazm ma'mun akademiyasi axborotnomasi – 3/2,2023. 73-79.
18. Ismoilov D.I. Surxondaryo viloyatida 2010-2024 yillardagi yalpi hududiy mahsulotining statistik tahlili. "Mintaqani ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishning dolzarb masalalaril mavzusida" Respublika ilmiy-amaliy anjumani. 2025.-372-377
[15 16 Oktabr Mintaqani ijtimoiy iqtisodiy rivojlantirishning dolzarb \(2\).pdf](#)
19. Ismoilov Davronbek Ilxomjon o'g'li, Econometric Modeling of Factors Affecting Regional Gross Product (Based on Data for 2010–2025), American Journal of Economics and Business Management. -297-302, 2026-yil.

